

gemeente Tholen

Durf Duurzaam te Doen!

Beleidsnota duurzaamheid

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3	6.2.	Duurzame mobiliteit	15
1.1.	Aanleiding	3	6.2.1.	<i>Ambitie</i>	15
1.2.	Waarom een duurzaamheidsbeleid?	3	6.2.2.	<i>Doelstellingen</i>	15
1.3.	Beleidslijnen voor nu en later	3	6.2.3.	<i>Beleidsuitspraken</i>	16
			6.2.4.	<i>Actiepunten</i>	16
2.	Wat is een duurzame ontwikkeling?	5	6.3.	Duurzaam ondernemen en gedrag	16
			6.3.1.	<i>Ambitie</i>	17
3.	Vertrekpunt - waar staan we?	5	6.3.2.	<i>Doelstellingen</i>	18
			6.3.3.	<i>Beleidsuitspraken</i>	18
4.	Bestemming - waar willen we heen?	6	6.3.4.	<i>Actiepunten</i>	18
			6.4.	Duurzaam bouwen en wonen	19
5.	Strategie - hoe komen we daar?	6	6.4.1.	<i>Ambitie</i>	19
5.1.	Lange termijn	7	6.4.2.	<i>Doelstellingen</i>	19
5.2.	Korte termijn	8	6.4.3.	<i>Beleidsuitspraken</i>	20
5.3.	Speerpunten	8	6.4.4.	<i>Actiepunten</i>	20
			6.5.	Duurzame leefomgeving	21
6.	Deelprogramma	9	6.5.1.	<i>Ambitie</i>	21
6.1.	Duurzame energie & klimaat	9	6.5.2.	<i>Doelstellingen</i>	21
6.1.1.	<i>Ambitie</i>	9	6.5.3.	<i>Beleidsuitspraken</i>	22
6.1.2.	<i>Doelstellingen</i>	12	6.5.4.	<i>Actiepunten</i>	23
6.1.3.	<i>Beleidsuitspraken</i>	12			
6.1.4.	<i>Actiepunten</i>	14	7.	Planning en financiering - hoe bekostigen we dat?	24

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In deze nota formuleren we het brede kader voor ons duurzaamheidsbeleid. Breed omdat het begrip duurzaamheid breed is. We richten ons hierin zowel op de korte als op de lange termijn. We benoemen in deze nota onze ambities en leggen verbanden met andere beleidsterreinen. Het vormt daarmee het kader voor specifiek beleid voor de gehele organisatie.

1.2. Waarom een duurzaamheidsbeleid?

Er zijn veel verschillende redenen om aan een duurzame ontwikkeling te werken. De belangrijkste reden is wellicht dat op langere termijn alleen een maatschappij die zich duurzaam ontwikkelt kans van overleven heeft. Een maatschappij die de aarde uitput en vervuult loopt uiteindelijk vast.

Een andere reden is dat het van ons gevraagd wordt. Door de rijksoverheid, door maatschappelijke organisaties en door burgers. De coalitiepartners hebben dit opgepakt door in het coalitieprogramma 2010-2014 "Delen = vermenigvuldigen" de bouwsteen duurzaamheid het uitgangspunt voor gemeentelijk beleid te noemen. Maar al eerder gaf de gemeente aandacht aan duurzame ontwikkeling. In de Toekomstvisie 2025 (2003) zijn al diverse doelstellingen benoemd die passen bij een duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld duurzaam bouwen en de leefkwaliteit. Duurzaamheid vormde in

deze visie al één van de zes centrale uitgangspunten. En is in de geactualiseerde Toekomstvisie (2013) verder uitgediept en gesynchroniseerd met deze nota.

Een laatste reden is dat inspelen op een duurzame ontwikkeling volop kansen biedt, voor de gemeente, burgers en ondernemers. Met deze nota geven wij richting aan een duurzame ontwikkeling in onze gemeente. De boodschap luidt daarom; kijk vanuit je eigen werkveld wat je kunt doen. Hoe hoog leg je de lat? Wat is mogelijk én reëel? Wees daarbij aan de andere kant ook niet te bang. Wanneer gaandeweg blijkt dat je de doelstellingen niet kunt halen mag je bijstellen. Maar dit kun je dan gemotiveerd doen. Er ligt een verantwoordelijkheid bij iedereen in deze gemeente. Durf Duurzaam te Doen!

1.3. Beleidslijnen voor nu en later

We zetten in deze nota het duurzaamheidsbeleid van Tholen uit. Dit doen we via twee sporen. We zetten de grote lijn uit voor de komende jaren. Tegelijkertijd willen we concreet blijven, want hoe eerder we beginnen, hoe beter. Dus kiezen we voor invulling van de grote lijn c.q. de langere termijn via de diverse beleidsterreinen. Daarnaast kiezen we voor een concrete invulling op de korte termijn. Hiervoor formuleren we speerpunten; enigszins sectoraal bepaald. Deze beide lijnen werken aanvullend op elkaar. In deze nota werken we een aantal zaken nader uit in beleid. Op welke beleidsdoelstellingen richten we ons en welke onderwerpen gaan we uit de weg? Wat is Thools en wat niet? We gaan van inspiratie en motivatie naar concrete doelen.

Door te inspireren en motiveren gaan we aan de slag met het vormgeven van een duurzame ontwikkeling. Het is immers niet altijd de gemeente die het initiatief moet nemen, integendeel zelfs!

Totstandkoming

Het gevolgde proces is als volgt samen te vatten:

Fase	Toelichting	Resultaat
1. Projectvoorbereiding	Opstellen startnotitie	Vastgestelde startnotities (29/3/2012 en 10/5/2012)
2. Inventarisatie	Onderzoek naar ontwikkelingen en beleid en gemeentelijke stand van zaken	Bijeenkomst 7/6/2012 en enquête onder stakeholders
3. Ambities en prioriteiten	Formuleren van ambities, prioriteiten en beleidslijnen als ontwerp-kaders voor het duurzaamheidsbeleid	Vastgestelde kaderstellende notitie duurzaamheidsbeleid (7/2/2013)
4. Uitwerking en besluitvorming	Opstellen en vaststellen duurzaamheidsbeleid, publicatie van het plan	Vastgesteld duurzaamheidsbeleid

Na vaststelling van deze nota zijn alle fasen afgerond en 'start' de uitvoering.

2. Wat is een duurzame ontwikkeling?

Volgens de "Van Dale" betekent duurzaam; *langdurend of het milieu weinig belastend*. Het woord duurzaam wordt tegenwoordig veelvuldig gebruikt; denk maar aan duurzaamheid en duurzame ontwikkeling.

In het gemeentelijk milieubeleidsplan 2010-2015 is de volgende definitie weggelegd: *"Een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoefte te voorzien"*. Deze definitie is de Thoolse definitie, ontleend aan de definitie van de VN-commissie Brundtland en ook gebruikt in de toelichting in het Coalitieprogramma 2010-2014.

Wanneer we deze definitie op zijn Thools herformuleren naar een Thoolse visie op duurzaamheid komen we tot de volgende definitie: *"In het kader van goed rentmeesterschap gaan we als gemeente zuinig en zorgvuldig om met mens, milieu en middelen. Zo proberen we een gezonde, veilige en schone leefomgeving te creëren, niet alleen voor onze huidige inwoners, maar ook voor toekomstige inwoners."*

Een duurzame ontwikkeling is dus breed en raakt alle facetten van onze samenleving. De vertaling in mens, milieu en middelen komt af van de 'triple P'; people, planet en profit. Dit betekent dat duurzaamheid een economische, sociale en ecologische kant heeft. Er is sprake van een duurzame ontwikkeling wanneer deze 3 met elkaar in balans zijn.

3. Vertrekpunt - waar staan we?

Tholen is geen groentje meer als het gaat om duurzame ontwikkeling. Sinds 2005 wordt uitvoering gegeven aan dit thema. De 1^e cursus Duurzaam Ondernemen is sindsdien opgevolgd door 6 andere (met als resultaat ruim 175 duurzame Thoolse ondernemers). Jaarlijks worden duurzaamheidslessen aan het primair en voortgezet onderwijs gegeven. De Dag van de Duurzaamheid vormt het jaarlijkse podium waarop duurzame ontwikkelingen in de gemeente worden getoond. Ook de invullingen van thema's als mobiliteit en klimaat & energie zijn sprekende voorbeelden.

Tholen heeft dus al veel bereikt. Deze successen moeten worden gekoesterd en, waar mogelijk, doorontwikkeld. Ze mogen er niet toe leiden dat het urgentiebesef verdwijnt. Ondanks alles is duurzame ontwikkeling op dit moment nog steeds geen regel, maar het moet de nieuwe standaard worden!

Op dit moment ontbreekt het Tholen nog aan een specifiek duurzaamheidskader. Er is geen overkoepelend beleid van waaruit duurzaamheid in de gemeente wordt bewaakt en bevorderd. Activiteiten vinden dus nog steeds enigszins ad hoc plaats. Duurzaamheid heeft in verschillende beleidsplannen al wel een plaats gekregen, maar wordt nog door ieder zelf nader ingevuld. Met deze kadernota wordt een eerste aanzet aan het beleidskader duurzaamheid gegeven. Met als uiteindelijk doel een duurzaamheidsbeleid waar de gemeente de komende jaren verder kan bouwen aan een duurzaam Tholen.

4. Bestemming - waar willen we heen?

Het verankeren van duurzaamheid in de haarvaten van de gemeente is een lange termijn proces. De belangrijkste elementen daarbij zijn educatie, kennisontwikkeling en –uitwisseling en de inzet van een netwerk van ‘ambassadeurs’ die duurzaamheid uitdragen. Dit draagt bij aan een geleidelijke versterking van draagvlak bij ondernemers, onderwijs en de omgeving, maar ook bij de overheid zelf. De lokale gemeenschap moet duurzaamheid als een vanzelfsprekend gedachtegoed gaan zien. Dit vergt dus lange termijn-werk en een lange adem. Maar ook op korte termijn kan veel werk worden verzet waarmee een flinke stap in duurzame richting kan worden gezet.

In ieder geval stelt de gemeente zichzelf als hoofddoel dat in alle (beleids)ontwikkelingen duurzaamheid het leidende begrip zal zijn. Belangrijker is het besef dat de overheid een duurzame ontwikkeling niet alleen voor elkaar kan krijgen. Duurzame ontwikkeling heeft alleen kans van slagen wanneer de overheid samen met ondernemers en onderwijs de ruimte krijgen hierin samen op te trekken (3 O's). Er moet dus worden gezocht naar mogelijkheden om samen aan de doelstellingen te werken!

We kiezen voor het realiseren van doelstellingen daarom nadrukkelijk voor twee sporen:

1. Door zelf te doen

We kunnen van anderen geen duurzaam gedrag verwachten, als we als gemeentelijke organisatie niet het goede voorbeeld geven. De invulling van onze voorbeeldrol is dan ook van wezenlijk belang.

2. Door anderen te stimuleren

Voor het realiseren van een duurzame samenleving hebben we de inzet nodig van onze inwoners en van bedrijven en organisaties in onze gemeente. Deze partijen zullen we stimuleren om met duurzaamheid aan de slag te gaan, waarbij de nadruk ligt op informeren en faciliteren. Hiervoor zullen we nadrukkelijk kiezen voor adviseren en waar nodig begeleiden.

Belangrijk is nog te beseffen dat voor het realiseren van een duurzame ontwikkeling verschillende uitvoeringsniveaus kunnen worden onderscheiden. Hoewel duurzaamheid zeker niet altijd geld hoeft te kosten heeft de gemeente niet de financiële ruimte om te kiezen voor innovatieve technieken en vergaande maatregelen. Wel kunnen we het extra stapje zetten door bestaande programma's en plannen creatief te benutten en bewezen technieken zoveel mogelijk toepassen. Zodat we over 6 en 12 jaar (resp. 2019 en 2025) een duidelijke sprong voorwaarts hebben gemaakt.

5. Strategie - hoe komen we daar?

Strategie verbindt de huidige situatie met de gewenste situatie. Strategie is ‘de weg er naar toe’. Die strategie moeten we niet in beton willen gieten. Het is verstandig om flexibiliteit en veerkracht in te bouwen. In een turbulente tijd als de huidige veranderen omstandigheden voortdurend. Steeds dienen zich nieuwe kansen, maar ook bedreigingen aan. Vast punt is daarom het zoeken van samenwerking met andere duurzame partners. Wij vinden het belangrijk met ondernemers, onderwijs en de omgeving (burgers) belangrijke duurzame

ideeën om te zetten in projecten en initiatieven. Deze leveren een belangrijke bijdrage aan de duurzame ontwikkeling.

We kiezen ervoor om zowel een richting te bepalen voor de korte termijn als de lange termijn. Via deze strategieën willen we ons einddoel zien te bereiken.

5.1. Lange termijn

Voor het vormgeven van het beleid op de lange termijn kiezen we voor het hanteren van 6 richtingaanwijzers. Deze richtingaanwijzers geven de richting aan die we willen:

- *(Ver)leiden*: de gemeente verandert in een duurzame richting als organisaties veranderen. Organisaties veranderen als mensen veranderen. Mensen veranderen alleen wanneer goede motieven worden aangedragen. Door een goed leiderschap wordt Tholen duurzaam. Dit is vooral een kwestie van verleiden, inspireren, stimuleren en verbinden.
- *Verbinden*: duurzame ontwikkeling moet van 'ons samen' zijn. Door het gemeenschapsgevoel te ontwikkelen ontstaat een antwoord op de individualisering van de samenleving. Dit betekent ook dat de gemeente eerder de stimulerende en faciliterende rol zal innemen in plaats van de sturende rol. Duurzaamheid is gebaat bij een breed draagvlak dat steeds opnieuw verworven moet worden. De gemeente zal de verbindende rol vervullen wanneer dat nodig is.
- *Verzilveren*: Tholen heeft door zijn unieke ligging veel duurzaamheidspotentieel. De uitdaging is deze te verzilveren. Zo moeten de juiste partijen aan tafel worden gebracht, maar ook zal een

'duurzaamheidsmakelaar' moeten blijven duwen, trekken en sleuren om uiteindelijk resultaat te kunnen behalen.

- *Vernieuwen*: innovatie is onmisbaar bij de realisatie van duurzame ontwikkeling. Denk aan de elektrische auto, de led-lampen en Cradle 2 Cradle. Maar ook gebruik maken van elkaars mogelijkheden en kennis hoort hierbij.
- *Versnellen*: pilotprojecten kunnen het platform zijn van grote successen. Schaalsprongen zijn alleen goed mogelijk wanneer wordt geleerd van projecten en de kennis hierover wordt gedeeld en overgedragen. Technologie om gebouwen, vervoer en bedrijvigheid zuiniger te maken bestaat inmiddels. We weten dat het kan en hoe het moet. Stagnatie vindt plaats door het ontbreken van de juiste financieringsmodellen, formats en procesvormen. Wanneer ook hier op wordt ingezet zullen de duurzame ontwikkelingen versnellen.
- *Verankeren*: duurzame ontwikkeling moet in het hart gaan zitten als een mentaliteit die bevorderd en gekoesterd wordt. Een mentaliteit is een kwestie van waarden. Als waarden duidelijk zijn en dagelijks worden uitgedragen vergemakkelijkt dat een ontwikkeling. Tien duurzaamheidsplannen wegen niet op tegen een cultuur die van duurzame ontwikkelingen een automatisme maakt. Als duurzame ontwikkeling in de cultuur is verankerd - zo doen we dat – gaat het een eigen leven leiden en krijgt het een eigen dynamiek.

5.2. Korte termijn

Voor de korte termijn kiezen we voor de aanpak via speerpunten. Maar op welke speerpunten gaan we ons richten? Het is onmogelijk alles aan te pakken. We moeten keuzes maken.

In ons proces tot dusver zijn 2 momenten bepalend geweest. Tijdens een bijeenkomst op donderdag 7 juni 2012 hebben geïnteresseerden hun mening gegeven over het na te streven ambitieniveau. Allereerst is aan de deelnemers drie mogelijke ambitieniveaus gepresenteerd: laag, gemiddeld en hoog. De meerderheid gaf aan dat in zijn algemeenheid een hoog ambitieniveau moet worden nagestreefd. Wanneer een ambitie dan vervolgens niet wordt behaald, is dit niet onoverkomelijk (mits de motivering maar 'staat'). Overigens hebben de andere deelnemers geen uitspraak gedaan over de hoogte van het ambitieniveau ('geen mening').

Hierna heeft men over de ambitie per thema nagedacht. De onderstaande thema's zijn in de bijeenkomst aan bod gekomen. Hier heeft men per thema een prioriteit aan toegekend. Deze vormden de 1^e basis voor het kiezen van speerpunten (korte termijn).

Gelijktijdig is ook de gemeentelijke Toekomstvisie uit 2003 geactualiseerd. In dit proces zijn ook prioriteiten aan de thema's toegekend. De bovenstaande hoge prioriteiten komen bijna allemaal terug in de actualisatie van de Toekomstvisie. Wanneer echter een streepje in de kolom Toekomstvisie is geplaatst betekent dit niet dat in de Toekomstvisie geen aandacht aan dit onderwerp wordt besteed, maar dat deze niet apart benoemd is.

Thema	Onderwerpen	Prioriteit*	Toekomstvisie
Klimaat & Energie	wko/geothermie	Gemiddeld	Ja
	grootschalige windenergie	Hoog	
	beleid kleine windmolens	Gemiddeld	
	zon-pv (grootschalig/ kleinschalig)	Hoog	
Inkopen		Hoog	Niet genoemd
Mobiliteit		Hoog	Ja
Millennium(gemeente)		Gemiddeld	Niet genoemd
Bio-energie	Restmateriaal/teelt	Gemiddeld	Niet genoemd
Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen		Hoog	Ja
(Ver)bouwen		Hoog	Ja
Recreatie		Hoog	Ja
Overig	Landbouw	Laag	Ja (via MVO)
	Natuur & biodiversiteit	Laag	Ja
	Afval/hergebruik/Cradle to Cradle	Laag	Ja
	Water	Laag	Ja
	Groen/bio-vergisting	Laag	Laag

* In bijlage 1 zijn deze thema's terug te vinden.

Bij de bijeenkomst is overigens een aantal raadsleden aanwezig geweest om kennis te nemen van het verloop van de bijeenkomst en de resultaten ervan.

5.3. Speerpunten

Speerpunten zijn thema's die ten aanzien van inzet en aandacht ruimschoots uitstijgen boven het gemiddelde ambitieniveau. Veelal betekent dit voor deze

thema's een intensivering van het huidige beleid of een voortzetting van recent geïntensiveerd beleid.

De volgende thema's zijn geselecteerd als speerpunten:

- Klimaat & Energie
- Duurzame mobiliteit
- Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
- Duurzaam (ver)bouwen
- (Duurzame) recreatie

De overige thema's staan lager op de prioriteitenladder. Toch zijn dit onderwerpen die wel een inspanning vragen die verder gaat dan verplichte wettelijke taken. De thema's inkopen, Millennium(gemeente), bio-energie, natuur & biodiversiteit, afval/hergebruik, water en groen/bio-vergisting krijgen wel een plaats in het beleid, maar de inspanning zal een stuk lager liggen.

6. Deelprogramma

6.1. Duurzame energie & klimaat

Binnen duurzaamheid vormt het programma duurzame energie & klimaat een belangrijk en breed onderwerp. Het gebruik van fossiele brandstoffen (zoals olie, kolen en gas) leidt tot uitputting van primaire grondstoffen. Het gas dat vrijkomt bij het gebruik ervan, kooldioxide (CO₂), draagt bij aan een ongewenste toename van het broeikaseffect. Dit leidt tot klimaatverandering en heeft ook gevolgen voor Tholen.

Gemeenten en het Rijk hebben een gezamenlijke ambitie om aan de slag te gaan met het klimaat. De landelijke doelstellingen zijn 2% energiebesparing per jaar, 20% duurzame energie in 2020 en een 30% reductie van broeikasgassen in 2020. Dit vraagt niet alleen om een trendbreuk in ons denken en doen, maar ook om een gezamenlijke aanpak. De gemeenten hebben daarbij een belangrijke rol, want die staan dichtbij burgers en bedrijven. De gemeente Tholen onderschrijft de landelijke ambities en gaat zich in de komende jaren inzetten voor duurzaam lokaal beleid. Ook wordt het de laatste tijd steeds duidelijker dat de fossiele brandstoffen inderdaad zullen opraken. De zekerheid van het kunnen gebruiken van energie is een motivatie om extra inspanning te leveren voor uitvoering van lokaal duurzaamheidsbeleid.

6.1.1. Ambitie

Windenergie

Onderscheid wordt gemaakt tussen grootschalige windenergie en het beleid voor kleine windmolens.

Zowel in als rondom de gemeente Tholen zijn verschillende locaties voor grootschalige windenergie bepaald en ingevuld. De staande turbines op vijf locaties leveren samen ruim 43 MW aan duurzame energie. Daarnaast zijn er verschillende locaties buiten de gemeente waar grootschalige windenergie wordt toegepast. De gemeente stelt zich op het standpunt dat er geen nieuwe locaties in de gemeente bij mogen komen en dat, indien mogelijk, er concentratie van de huidige plaats zal vinden. Bij vervanging wordt in het geheel van te maken afwegingen onder andere rekening gehouden met dit concentratieprincipe.

De gemeente heeft al een vastgestelde beleidsnotitie voor kleinschalige windenergie. De gemeente houdt vast aan het huidige beleid. Uit praktijkproeven bleek dat de opbrengst zeer beperkt is, zodat het duurzaamheidsrendement te gering wordt bevonden. Kleine windmolens op andere plaatsen dan nu al is toegestaan worden niet toegestaan. De gemeente houdt vast aan het huidige beleid en herziet de huidige nota niet.

Zon-pv

In de bebouwde omgeving worden zonnepanelen vooral op daken van huishoudens als bedrijven geplaatst. De techniek en markt zijn volop in ontwikkeling. De verwachting is dat de kostprijs van zonnestroom de komende jaren blijft dalen en de energieprijzen stijgen. We zien hierdoor nu al de toepassing van zonnepanelen een vlucht nemen. De gemeente wil de markt hier zijn werking laten doen en kiest ervoor geen faciliterende, maar wel de stimulerende rol in te vullen.

Naast kleinschalige toepassingen speelt steeds vaker de vraag rondom de grootschalige toepassing van zonne-parken. Zo oriënteren verschillende gemeenten in Nederland zich op de aanleg van grootschalige zonne-parken op bijvoorbeeld braakliggende bedrijventerreinen. In de gemeente Tholen zijn geen braakliggende gronden voor handen die voor een dergelijk initiatief geschikt zijn (aangezien zonnepanelen zo'n dertig jaar mee gaan moet deze grond in principe ook voor langere tijd beschikbaar zijn.) De gemeente staat hier dus (vooralsnog) afwijzend tegenover. Een zonnepark op braakliggende grond valt niet meer te combineren met iets anders.

Daarnaast komen ook vragen voor plaatsing van zonnepanelen op landbouwgrond (met bouwbestemming) in beeld. De vraag is of de gemeente

Tholen een dergelijk initiatief moet omarmen. Wanneer een particulier initiatief wordt ontwikkeld wil de gemeente deze onderzoeken en staat zij hier dus in principe positief tegenover. Criteria zoals wel of geen zichtbaarheid vanaf de openbare weg en het wegnemen van eventuele schitteringen moeten dan wel nader worden bekeken. De gemeente wil dat vooral gronden worden gebruikt die door omstandigheden minder bruikbaar zijn geworden of een nieuwe functie hebben gekregen. In die gevallen adviseren we te zoeken naar nuttige toepassingen voor de ruimte onder de zonnepanelen.

Bij voorkeur worden grootschalige toepassingen van zonnepanelen dus gecombineerd met andere functies, zoals een dak.

WKO en geothermie

Warmte Koude Opslag (WKO) is een duurzame techniek die energie uit de bodem wint. WKO maakt gebruik van de warmte die van nature aanwezig is in de bodem en het grondwater. Waterhoudende lagen in de bodem kunnen gebruikt worden om warmte en koude op te slaan. In de zomer gebruikt men het koele grondwater om gebouwen te koelen, het opgewarmde water slaat men op in de bodem totdat het in de winter wordt gebruikt om gebouwen te verwarmen. In de praktijk zijn met deze techniek besparingen van 95% op koeling en 40-50% op verwarming mogelijk. Voor WKO moet het gebouw dat gekoeld of verwarmd wordt over een lage temperatuur verwarmingssysteem beschikken. Daardoor is WKO vooral geschikt voor nieuwbouw en grootschalige renovatie waarbij ook het verwarmingssysteem wordt vervangen.

Uit onderzoek blijkt dat de bodem van Tholen voor WKO geschikt tot zelfs zeer geschikt is. De gemeente spant zich in de provinciale kansencarta voor

WKO bij ontwikkelaars en bouwers onder de aandacht te brengen en waar mogelijk de toepassing van WKO bij nieuwbouw stimuleren.

Aardwarmte of geothermie is energie die kan ontstaan door het temperatuurverschil tussen het aardoppervlak en diep in de aarde gelegen warmtereservoirs. Deze aardwarmte kan ingezet worden voor de winning van energie. Er is echter weinig informatie beschikbaar over de diepe ondergrond. Dat komt vooral omdat er in Zeeland nog maar weinig is geboord. Uit de enkele proefboring die wel zijn geplaatst blijkt dat winning van aardwarmte op kilometers diep mogelijk kan zijn ten noorden van de Oosterschelde. Geothermie is echter alleen rendabel wanneer er een grote vraag naar energie of warmte is. Omdat een dergelijke energievraag in de gemeente Tholen niet aan de orde is, wordt geothermie niet gestimuleerd.

Bio-energie

Bio-energie is een verzamelnaam voor energie die uit biomassa en afval wordt gehaald. Het voordeel is dat eigenlijk geen extra CO₂ vrijkomt, omdat de CO₂ die bij de omzetting naar biogas vrijkomt al eerder is opgenomen door het plantaardig afval. Er zijn twee mogelijkheden om bio-energie uit op te wekken: geteelde of geoogste biomassa en organische reststromen (afval). Organische reststromen zijn bijvoorbeeld snoeiafval, oud papier en GFT. De gemeente laat het telen van biomassa aan de markt over en stimuleert dit niet in het bijzonder. Biomassa en afval kunnen op veel verschillende manieren worden omgezet in bruikbare energievormen, zoals elektriciteit, warmte en gasvormige of vloeibare brandstoffen. Voor het zo duurzaam mogelijk omzetten van biomassa in energie wordt meestal een warmtekrachtkoppeling gebruikt.

De provincie Zeeland en de Regio West-Brabant zijn beiden actief met de ontwikkeling van de bio-based economy. Tholen volgt deze ontwikkeling en haakt waar mogelijk aan. De gemeente wil geen (nieuwe) biomassa- (electriciteits)centrales op het grondgebied van de gemeente.

Bio-vergisting

Vergisten is de biologische omzetting van organisch afval materiaal waarbij biogas ontstaat, dat grotendeels bestaat uit methaangas en CO₂. Het wordt bijvoorbeeld toegepast als brandstof in motoren voor de productie van elektriciteit en warmte of kan worden opgewerkt tot aardgas kwaliteit. Een voorbeeld kan zijn vergisting van mest op boerenbedrijven. Soms worden hier producten zoals verhakselde maïs aan toegevoegd om de methaangas opbrengst te verhogen. Dit wordt co-vergisting genoemd. De gemeente staat niet negatief tegenover dergelijke initiatieven en zal waar mogelijk medewerking verlenen.

Klimaatadaptatie

De gemiddelde temperatuur op aarde neemt toe. Dit leidt tot een stijging van de zeespiegel, het smelten van gletsjers, hogere (maar soms ook juist lagere) waterstanden in de rivieren en extremer weer. De veranderingen zullen grote gevolgen hebben voor mensen, planten en dieren.

Klimaatadaptatie is dus het aanpassen aan klimaatverandering met maatregelen als het ophogen van dijken, het aanleggen van bergingscapaciteit om regenwater vast te houden of hittebestendig bouwen. Oftewel, maatregelen die worden getroffen om ons land aan te passen aan de gevolgen van de klimaatverandering en zodoende minder kwetsbaar te maken.

De gemeente Tholen onderzoekt de komende periode welke mogelijkheden er zijn om hier op Thoolse wijze invulling aan te geven. Dit kan bijvoorbeeld via ruimtelijke ontwikkelingen, waterbergingen of groen.

Energiebesparing

Tenslotte maakt energiebesparing ook onderdeel uit van dit pakket. Omdat hier een sterke relatie ligt met duurzaam(ver)bouwen is dit onderwerp in voornoemd programma ondergebracht.

6.1.2. Doelstellingen

- Tholen wil in 2050 een energieneutrale gemeente zijn.
- CO₂-reductie in 2020 met 30% ten opzichte van 1990.
- In 2020 is de toepassing van duurzame energie uitgegroeid tot 14%.
- Jaarlijks resulteert het in 2% energiebesparing tot 2020.
- De gemeente zet zich vooral in op de bestaande woningen en bedrijven, maar daarnaast ook op opwekken duurzame energie, voorlichting bij nieuwbouw, energiezuinigheid eigen organisatie en mobiliteit.
- De gemeente vervult vooral een stimulerende en faciliterende rol.
- In 2025 zijn in de gemeente Tholen zoveel zonnepanelen geïnstalleerd dat in de elektriciteitsbehoefte van 1000 huishoudens wordt voorzien (10%).
- De gemeente onderzoekt de haalbaarheid van grote zonnesystemen op gemeentelijke gebouwen, zoals het gemeentehuis, en voert deze, waar mogelijk, uit.

- De WKO-kansenkaart wordt gebruikt om WKO bekend te maken en te stimuleren.
- De gemeente onderzoekt de mogelijkheden om klimaatadaptatie nader in te vullen: voorbeeld is wateroverlast en verstening van de bodem voorkomen (door communicatie).
- Het opzetten en uitvoeren van een actieplan ter stimulering van het opwekken en toepassen van lokale duurzame energie.
- Actieve en gestructureerde samenwerking met doelgroepen en externe partners, bijvoorbeeld door afspraken te maken met woningcorporatie en andere partijen over energiebesparing.
- Zichtbaar maken van resultaten die behaald zijn via een energiemonitor (bv. AgentschapNL).

6.1.3. Beleidsuitspraken

Windenergie

Voor grootschalige windenergie zijn in de gemeente vijf locaties aangewezen; uitbreiding van locaties wordt niet toegestaan. Concentratie van de huidige locaties wordt zoveel als mogelijk gestimuleerd en geniet boven alles de voorkeur. Bij vervanging van bestaande windmolens wordt in het geheel van te maken afwegingen onder andere rekening gehouden met dit concentratieprincipe.

Bij locaties buiten de gemeente wil de gemeente zoveel mogelijk betrokken zijn. Omdat dit op grondgebied van 'anderen' plaatsvindt zal zoveel als mogelijk in overleg naar acceptabele oplossingen worden gezocht.

De gemeente houdt vast aan het huidige beleid voor kleinschalige windenergie. Er is geen aanleiding het beleid te herzien.

Zon-pv

De gemeente staat voor de vraag hoe zij grootschalige toepassing van zonneparken ziet.

De gemeente bezit geen braakliggende gronden voor woningbouw of bedrijventerreinen die geschikt zijn of hiervoor in aanmerking komen. De keuze wordt daarom gemaakt hier niet op in te steken.

Grootschalige toepassingen van zonnepanelen van derden op bijvoorbeeld landbouwgronden worden (bij realistische initiatieven) positief ontvangen. De gemeente wil elke situatie nader onderzoeken, maar staat in principe positief tegenover enkele pilots in de gemeente. Onder enkele wordt bijvoorbeeld 3 pilots verstaan en dit kan dan zeker worden vertaald in enkele tientallen hectares. Wel worden de uitwerking in criteria nog nader gemaakt. Belangrijke punten zijn in ieder geval wel of niet landschappelijk inpasbaar en de economische haalbaarheid van het project (eisen die ook in het kader van ruimtelijke ordening worden gesteld).

Ook nuttige toepassingen voor de ruimte onder de zonnepanelen of het totale zonnepark wegen mee.

Tenslotte speelt de toepassing van zon-pv op gemeentelijke gebouwen een rol. De gemeente kiest ervoor niet alle bestaande gemeentelijke gebouwen te voorzien van zonnepanelen. Vanuit de voorbeeldfunctie worden de bestaande gebouwen wel goed onderzocht op de haalbaarheid. Hiervoor wordt een set van criteria ontwikkeld om het daadwerkelijk toepassen van zonnepanelen goed af te kunnen wegen.

Het principe van duurzaamheid wordt bij alle nieuwbouw (in de breedste zin van het woord) onderzocht en, waar mogelijk, meegenomen. Bij verbouw van gemeentelijke gebouwen wordt de mogelijkheid voor toepassing van zonnepanelen onderzocht en (waar mogelijk) uitgevoerd (sprake van een 'natuurlijk moment').

WKO en geothermie

Uit onderzoek blijkt dat de bodem van Tholen voor WKO geschikt tot zelfs zeer geschikt is. De gemeente spant zich in de provinciale kansenkaart voor WKO bij ontwikkelaars en bouwers onder de aandacht te brengen en waar mogelijk de toepassing van WKO bij nieuwbouw stimuleren.

Geothermie is alleen rendabel wanneer er een grote vraag naar energie of warmte is. Omdat een dergelijke omvangrijke energievraag in de gemeente Tholen niet aan de orde is, wordt geothermie niet actief gestimuleerd.

Bio-energie

De gemeente laat het telen van biomassa aan de markt over en stimuleert dit niet in het bijzonder.

Tholen volgt de ontwikkeling van de bio-based economy en haakt waar mogelijk aan.

De gemeente wil geen (nieuwe) biomassa-(electriciteits)centrales op het grondgebied van de gemeente.

Bio-vergisting

De gemeente staat niet negatief tegenover co-vergisting en zal waar mogelijk medewerking verlenen.

Klimaatadaptatie

De gemeente Tholen onderzoekt de komende periode welke mogelijkheden er zijn om hier op Thoolse wijze invulling aan te geven. Dit kan bijvoorbeeld via ruimtelijke ontwikkelingen, waterbergingen of groen.

Energiebesparing

Het onderwerp energiebesparing is ondergebracht in het programma duurzaam(ver)bouwen.

6.1.4. Actiepunten

Algemeen

1. Het deelprogramma duurzame energie en klimaat wordt nader uitgewerkt met het oog op concrete keuzes.
2. De resultaten binnen dit deelprogramma worden zichtbaar gemaakt via een energiemonitor.
3. De gemeente vervult vooral een stimulerende en faciliterende rol.

Windenergie

4. De gemeente staat geen uitbreiding van locaties voor windmolens toe, maar stimuleert, waar en indien mogelijk, concentratie.
5. De gemeente herziet het beleid voor kleinschalige windenergie niet.

Zon-pv

6. De gemeente stimuleert de particuliere toepassing van zonnepanelen op daken van woningen en gebouwen.
7. De gemeente stimuleert en faciliteert projecten waar het opwekken en toepassen van lokale duurzame energie wordt uitgewerkt.

8. De gemeente staat enkele pilots in de gemeente voor grootschalige toepassing van zon-pv toe. Onder grootschalig wordt in principe minstens enkele hectares verstaan. Hiervoor dienen echter nog wel een set van (toets)criteria nader te worden uitgewerkt.
9. De gemeente kiest ervoor niet alle bestaande gemeentelijke gebouwen te voorzien van zonnepanelen. Vanuit de voorbeeldfunctie worden de bestaande gebouwen wel goed onderzocht op de haalbaarheid. Hiervoor wordt een set van criteria ontwikkeld om het daadwerkelijk toepassen van zonnepanelen goed af te kunnen wegen.
10. Het principe van duurzaamheid wordt bij alle nieuwbouw (in de breedste zin van het woord) onderzocht en, waar mogelijk, meegenomen.
11. Bij verbouw van bestaande gemeentelijke gebouwen wordt de mogelijkheid voor toepassing van zonnepanelen onderzocht en (waar mogelijk) uitgevoerd ('natuurlijk moment').

WKO en geothermie

12. De WKO-kansenkaart wordt actief gebruikt en bekend gemaakt.

Bio-energie

13. De gemeente volgt de ontwikkeling van de bio-based economy en haakt waar mogelijk aan.

Bio-vergisting

14. De gemeente zal waar mogelijk medewerking verlenen aan de oprichting van een installatie voor co-vergisting.

Klimaatadaptatie

15. De gemeente onderzoekt de mogelijkheden om klimaatadaptatie nader in te vullen: voorbeeld is wateroverlast en verstening van de bodem voorkomen (door communicatie).

Energiebesparing

16. Actieve en gestructureerde samenwerking met doelgroepen en externe partners, bijvoorbeeld door afspraken te maken met woningcorporatie en andere partijen over energiebesparing.

6.2. Duurzame mobiliteit

6.2.1. Ambitie

Duurzame mobiliteit is een verzamelnaam voor thema's die te maken hebben met voertuigen die rijden op schone brandstoffen, tegengaan van files, gebruik van de fiets of het openbaar vervoer, slim werken en reizen door bedrijven en het gedrag van de mens als bestuurder.

De kern van het mobiliteitsbeleid is het op een verantwoorde en veilige manier mogelijk maken dat mensen zich verplaatsen en goederen transporteren. De beschikbare verkeers- en vervoervoorzieningen zijn dienstbaar aan de behoeften van de samenleving en de economische ontwikkeling. De negatieve gevolgen van het verkeer zoals verkeersonveiligheid, milieubelasting en energieverbruik moeten zoveel als mogelijk worden beperkt. Hiervoor is het nodig dat het verkeer- en vervoerbeleid adequaat inspeelt op de maatschappelijke ontwikkelingen en dus wordt ontwikkeld "in samenspraak" met het ruimtelijk, economisch en milieubeleid.

Ook bij mobiliteit geldt: eerst inzetten op energie besparen, dan hernieuwbare energie toepassen. Energie besparen kan door bijvoorbeeld OV en fiets te gebruiken in plaats van de auto, en door kleine, zuinige auto's te rijden. Bij hernieuwbare bronnen kan gedacht worden aan elektrisch vervoer (waarbij de elektriciteit uit hernieuwbare bronnen voortkomt), rijden op biobrandstoffen, waterstof en dergelijke.

Voor de gemeente Tholen is het verduurzamen van de mobiliteit door het beperken van de vraag naar mobiliteit een ingewikkeld vraagstuk. De spreiding van kernen en voorzieningen over meerdere kernen vormt hier een struikelblok. Toch wordt gezocht naar mogelijkheden om de vervoersstromen tussen de kernen te verduurzamen.

Het lastige bij het beïnvloeden van mobiliteit is dat de lokale overheid hier maar beperkt instrumentarium voor heeft. Het moet van hogere overheden komen (eisen aan de CO₂uitstoot van auto's, rekeningrijden, enz.). De gemeente kan wel faciliteren en stimuleren. En natuurlijk kan de gemeente ook zelf de voorbeeldrol vervullen.

6.2.2. Doelstellingen

- Verduurzamen gemeentelijk wagenpark om de hoeveelheid ton CO₂ die het wagenpark veroorzaakt te reduceren tot praktisch nul (in 2025).
- De gemeente beschikt over een dekkend netwerk duurzame mobiliteit (elektrische auto, scooter, scootmobielen en fiets).

- Inwoners, bedrijfsleven en recreanten hebben inzichtelijk waar alle laadpunten voor auto, scooter, scootmobielen en fiets aanwezig zijn.
- In de gemeente is minimaal 1 snellaadpunt aanwezig.
- De gemeente onderzoekt de mogelijkheden om vervoerstromen tussen kernen te verduurzamen.
- Het zoveel mogelijk voorkomen van overlast door geluid, trillingen en luchtverontreiniging als gevolg van verkeersmobiliteit door het afstemmen tussen inrichting, functie en gebruik van wegen en straten, rekening houdend met toekomstige (duurzame) ruimtelijke ontwikkelingen.

6.2.3. Beleidsuitspraken

De gemeente zet in op een duurzaam en doelmatig verkeer- en vervoerbeleid. Ingezet wordt op het besparen van energie, daarna op de toepassing van hernieuwbare energie. Het verduurzamen van de verschillende verkeersstromen tussen de kernen vormt hierbij een uitdaging.

De gemeente zoekt naar nieuwe mogelijkheden om de duurzame inzet van mobiliteit verder te faciliteren en te stimuleren. Naast het realiseren van een dekkend netwerk voor duurzame mobiliteit kiezen we er ook voor zelf de voorbeeldrol verder in te vullen. Tenslotte onderzoekt de gemeente samen met de andere Zeeuwse gemeenten de mogelijkheden voor een gezamenlijk te voeren Zeeuwse beleid (laadpunten en verdergaande structuren).

6.2.4. Actiepunten

17. Verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark door bij de aanschaf van nieuwe voertuigen als uitgangspunt op te nemen dat de hoeveelheid ton CO₂ die wordt veroorzaakt verder gereduceerd dient te worden.
18. Onderzoeken van de mogelijkheden van vervoer door hernieuwbare bronnen en welke mogelijkheden hiervoor binnen de gemeente zijn (elektrisch vervoer, rijden op biobrandstoffen of CNG, waterstof e.d.).
19. Bij wijze van proef wordt voor de Thoolse inwoners een deelauto in de gemeente ingezet.
20. Uitwerken van een netwerk duurzame mobiliteit voor alle verkeerssoorten.
21. Onderzoeken van de mogelijkheden om alle laadpunten voor alle vervoersstromen in de gemeente geclusterd bekend te maken, bijvoorbeeld via een folder of de website.
22. In de gemeente wordt minimaal 1 snellaadpunt gerealiseerd.
23. De gemeente sluit samen met de andere Zeeuwse gemeenten een Green Deal Elektrisch Vervoer met het Rijk en onderzoekt hierin in ieder geval de mogelijkheden voor gezamenlijk te voeren beleid.

6.3. Duurzaam ondernemen en gedrag

Bij duurzaam of maatschappelijk verantwoord ondernemen zoeken we naar evenwicht tussen financieel economische resultaten, sociale belangen en het milieu. Een organisatie die duurzaam of maatschappelijk verantwoord onderneemt, neemt verantwoordelijkheid en is aanspreekbaar op zijn

handelen en vergroot daarmee zijn kansen op continuïteit. Dat geldt voor iedereen in een organisatie. Het is van belang intern draagvlak te creëren, o.a. voor behoud van de werkgelegenheid.

Duurzaam inkopen van de gemeentelijke organisatie

Binnen de gemeentelijke organisatie is inkoop en aanbesteding van goederen en diensten een belangrijk onderwerp. In Nederland zijn afspraken gemaakt over duurzaam inkopen door overheden. Voor de gemeente is de doelstelling om 100% duurzaam in te kopen vanaf 2015.

Duurzaam gedrag van anderen

Een duurzame samenleving kan niet alleen door de overheid worden gecreëerd; de bijdrage van ondernemers, onderwijs en inwoners (of omgeving) is cruciaal. Duurzaam gedrag kan op verschillende wijzen worden gestimuleerd. Belangrijk is dat men weet wat van hen wordt verwacht, men het nut inziet van duurzaam gedrag en de mogelijkheid hebben om hun gedrag aan te passen. Als overheid spelen we hierop in door ondernemers, onderwijs en omgeving te informeren, te faciliteren en te stimuleren.

6.3.1. Ambitie

Duurzaam inkopen

Dit thema krijgt in onze gemeente volop de aandacht. De handreiking Duurzaam Inkopen is door de gemeenteraad op 16 december 2010 vastgesteld. Het streven naar een 100% duurzaam inkopen in 2015 zou volgens een groeimodel moeten worden behaald.

De gemeente spant zich ook maatschappelijk verantwoord in. Zo wordt sinds enkele jaren de Bethode toegepast; medewerkers van de Betho worden

ingezet voor de schoonmaak van het gemeentehuis, gemeentewerkplaats, gymzalen en brandweerkazernes. Ditzelfde geldt voor de Thoolse groenvoorziening.

Duurzaam gedrag van anderen

De gemeente initieert verschillende projecten om ondernemers, onderwijs en omgeving aan te sporen tot bewuster duurzaam gedrag. Voorbeeld is de energiecampagne. Kinderen uit een geselecteerde kern gaan via school met energiebesparing aan de slag. Afsluiting van de campagne vormt de energiemarkt waar ondernemers mogelijkheden voor energiebesparing aan de inwoners presenteren.

Via natuur- en milieueducatie (NME) wordt kinderen kennis overgedragen over hun leefomgeving. Zo willen we hen een positieve houding, positief gedrag en (indien mogelijk) positief gedrag van de natuur om ons heen meegeven. Door het opleiden van Natuurouders ontstaat voor het basisonderwijs een groep vrijwilligers die natuur- en milieulessen kunnen verzorgen. Deze Natuurouders verzorgen bijvoorbeeld een les over water, bomen, energie, klimaat of duurzaamheid. Inmiddels zijn ruim 20 Natuurouders actief.

In de gemeente hebben ruim 175 ondernemers de cursus Duurzaam Ondernemen gevolgd. Zij zijn veelal actief bezig met duurzaamheid. Zo zijn verschillende Thoolse bedrijven 'aan elkaar geknoopt' in hun duurzaamheidsbevordering; de afvalstof van de één is de grondstof voor de ander. Ook trekken bedrijven in Sint-Maartensdijk samen op, wat al leidde tot een gezamenlijk afvalinzamelingscontract. Hierdoor komt één auto het afval van alle bedrijven tegelijk ophalen (minder transportbewegingen).

6.3.2. Doelstellingen

- In 2015 wordt 100% duurzaam ingekocht en aanbesteed (conform de lijst van duurzame criteria).
- Stimuleren van energiebesparing en gedragsverandering bij inwoners van de gemeente.
- De gemeente maakt verbindingen mogelijk tussen de O's door samenwerking (via bijv. NME).
- Het Platform Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen wordt opgezet. De gemeente faciliteert dit Platform.
- Stimuleren duurzaam gedrag bij ondernemers: contacten met bedrijven benutten om te adviseren over duurzaam ondernemen; vooroplopende bedrijven 'in 't zonnetje zetten'.
- De gemeente stimuleert ondernemers hun bedrijf verder te verduurzamen; onderzocht worden mogelijkheden zoals lokale samenwerking of lokale energiebedrijven.
- Stimuleren duurzaam gedrag bij inwoners: communicatie over duurzaamheid.
- De gemeente communiceert actief over duurzame ontwikkelingen in de gemeente en draagt duurzame initiatieven uit, bijvoorbeeld via de Dag van de Duurzaamheid.
- Via NME arrangementen ontwikkelen om de duurzaamheidsthema's bij het onderwijs op de agenda te hebben (en houden).

6.3.3. Beleidsuitspraken

Duurzaam inkopen

De gemeente koopt 100% duurzaam in in 2015. Maar daarmee zijn we er nog niet. De gemeente zal zich blijven inspannen om verder te verduurzamen.

Duurzaam gedrag van anderen

De gemeente initieert en stimuleert projecten waarbij ondernemers, onderwijs en omgeving worden aangespoord tot bewuster duurzaam gedrag. Een op te zetten Platform vormt hiervoor de basis.

Het Platform vult samen met de gemeente de momenten in om te communiceren over Thoolse duurzame vorderingen (bijvoorbeeld via de jaarlijkse Dag van de Duurzaamheid).

Via natuur- en milieueducatie stimuleren we duurzaam gedrag, zowel in het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs.

Na de cursussen Duurzaam Ondernemen zijn veel verschillende Thoolse bedrijven samen of zelfstandig verder gegaan in hun duurzaamheidsbevordering. De gemeente stimuleert en faciliteert deze ontwikkelingen en samenwerking.

6.3.4. Actiepunten

Duurzaam inkopen

24. De gemeente koopt duurzaam in volgens de nota duurzaam inkopen.

25. De gemeente blijft de Methode toepassen en vervult hiermee het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

26. De gemeente gaat de mogelijkheden voor toepassing van hernieuwbare energie (voor met name de eigen gemeentelijke gebouwen) nader onderzoeken.

Duurzaam gedrag van anderen

27. De gemeente neemt het voortouw een Platform Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen op te zetten. Zij faciliteert dit Platform.
28. Het Platform bevordert kennisoverdracht over duurzaamheid en werkt daarbij samen met onderwijs en bedrijfsleven.
29. Via NME worden projecten opgepakt die duurzaamheid in het onderwijs bevorderen.

6.4. Duurzaam bouwen en wonen

6.4.1. Ambitie

Bij het ontwikkelen en invullen van bouwlocaties wordt over het algemeen al uitgebreid rekening gehouden met sociale en financiële aspecten. Zowel woningen als bedrijfsgebouwen worden ontwikkeld vanuit een bepaalde menselijke behoefte, rekening houdend met de beperking van het beschikbare budget. Door in alle fasen van een bouwproces rekening te houden met milieuaspecten kan de impact van (ge)bouwen op het milieu worden beperkt. We spreken dan van duurzaam bouwen en ontwikkelen. Een voorbeeld van duurzaam bouwen is de energieprestatie van nieuwe gebouwen (EPC). Deze zal voor woningen van 0,6 (nu) via 0,4 (2015) uiteindelijk naar energieneutraal in 2020 gaan.

(de meest gangbare definitie van een energieneutrale woning is: een woning waarvan over een jaar gemeten het energiegebruik ten hoogste nul is: er wordt niet méér energie uit het gas- en elektriciteitsnet betrokken dan er vanuit duurzame bronnen aan wordt toegeleverd. Voorbeelden van deze duurzame bronnen zijn zonnepanelen, windmolens en aardwarmte).

Naast nieuwbouw moet de bestaande bouw worden verduurzaamd. Per 1 januari 2011 bestond de totale woningvoorraad in de gemeente Tholen uit 10.220 woningen. Hiervan bestaat 32% uit huurwoningen en 68% van de woningvoorraad bestaat uit koopwoningen. Een merendeel is niet energiezuinig te noemen. Slechts 28% van de woningen bezit energielabel C of lager. De subsidieregeling Meer Met Minder en de regeling voor Duurzame Particuliere Woningverbetering hebben al enige verbetering laten zien.

Een energiezuinig huis zonder energiebesparend gedrag levert nog steeds weinig op de energierekening op. In de afgelopen jaren zijn daarom beide sporen aangepakt: naast een subsidieregeling en lening om woningen te verduurzamen zijn energiecampagnes gevoerd. De kernen Sint Philipsland (2011) en Poortvliet (2012) zijn bezocht.

6.4.2. Doelstellingen

- Nieuwe plannen moeten onderscheidend zijn om een aantrekkelijke woonomgeving voor bewoners te bieden. Duurzame stedenbouw kan hierbij kwaliteitsverhogend werken.
- Bij de ontwikkeling van nieuwe plannen wordt gebruik gemaakt van de ladder voor duurzame verstedelijking voor ruimtelijke plannen.
- Alle nieuwbouwwoningen worden duurzaam gebouwd met een minimale score van 7 op GPR-gebouw.

- Binnen 3 jaar worden alle woningen energieneutraal gebouwd.
- Bestaande woningen worden verder verduurzaamd.
- De gemeente krijgt inzicht in de Thoolse woningvoorraad voor wat betreft overzicht van de woningen.
- Gedragsverandering wordt via energiecampagnes waarin 3 O's samenwerken verder aangepakt.

6.4.3. Beleidsuitspraken

In april 2013 is de woonvisie Tholen 2013 geactualiseerd. Gesignaleerde marktontwikkelingen zijn vertaald in te treffen beleidsmaatregelen. Duurzaam bouwen en duurzame stedenbouw zijn als belangrijke ontwikkelingen voor betere toekomst- en levensloopbestendige woningen gesignaleerd. De gemeente heeft daarom verschillende (duurzame) maatregelen voorgesteld. Tholen werkt aan maatregelen om de woningbouw verder te verduurzamen.

De gemeente sluit zich aan bij de afspraken die in de gehele regio West-Brabant zijn gemaakt voor duurzaam bouwen. Zo zijn afspraken gemaakt over de energieprestatie van nieuwe gebouwen (EPC). In 2020 zullen woningen energieneutraal moeten zijn. Tholen heeft de ambitie hier al in 2017 te staan.

De gemeente zet zich in voor het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Door verschillende regelingen en leningen wordt het verbeteren van de woningvoorraad aangepakt.

Naast het aanpakken van de woningen zelf is ook gedragsverandering noodzakelijk voor een lagere energierekening. De gemeente spant zich in Thoolse inwoners meer bewust te maken van hun gedrag.

6.4.4. Actiepunten

30. De gemeente hanteert de lijnen van duurzame stedenbouw bij nieuwe bouwplannen.
31. De ladder voor duurzame verstedelijking is het uitgangspunt bij de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke plannen.
32. GPR-gebouw wordt gebruikt bij plantoetsing van alle nieuwbouwwoningen en een score van minimaal 7 is het uitgangspunt.
33. De gemeente gaat stapsgewijs naar energieneutraal bouwen in 2017.
34. Verschillende regelingen en leningen worden ontwikkeld om de Thoolse woningvoorraad verder te verduurzamen.
35. Creëren van inzicht in de Thoolse woningvoorraad (als basis voor een plan van aanpak voor verdere verduurzaming).
36. Er worden bewustwordingscampagnes uitgevoerd om gedragsverandering (in bijvoorbeeld energiegebruik) te realiseren.
37. De gemeente spant zich in regelmatig een energiecampagne uit te voeren waarin de 3 O's samenwerken.

6.5. Duurzame leefomgeving

6.5.1. Ambitie

Recreatie & toerisme

Toerisme en recreatie wordt een steeds belangrijkere pijler onder de lokale economie van Tholen en heeft nog volop potentie. Het gaat dus enerzijds om in de recreatiebehoeften van de eigen inwoners te voorzien, anderzijds ook van de toeristen die naar onze gemeente komen. Hierbij staan we een duurzame ontwikkeling voor. Met de bepaling van het Thoolse DNA en het nieuwe beleidsplan voor recreatie en toerisme wordt hieraan richting gegeven.

Duurzaam landschap en biodiversiteit

De beleving van de natuur is een belangrijk aspect in beleid. Mensen moeten kunnen wandelen en fietsen en de natuur kunnen proeven en ruiken. Naast het reeds vastgelegde natuur- en groenbeleid is ook de instandhouding of zelfs verhoging van de biodiversiteit een belangrijke ambitie. De gemeente is in 2009 toegetreden tot de 'Coalitie Biodiversiteit'. Leden zetten zich in om biodiversiteit onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Burgers, overheden, organisaties en bedrijven worden aangespoord en ondersteund om meer samen te werken voor het behoud en het duurzame gebruik van onze biodiversiteit.

Afval/Cradle 2 Cradle

Naast een verdere verbetering van de huidige afvalscheiding streeft de gemeente een nadere invulling van het onderwerp Cradle 2 Cradle na. Inmiddels hebben enkele samenwerkende Thoolse ondernemers hier zelf al een invulling aan gegeven (afvalstof van de één is grondstof voor de ander).

De gemeente onderzoekt de mogelijkheden of en hoe dit onderwerp een verdergaande invulling kan krijgen. We denken dan bijvoorbeeld aan een haalbaarheidsstudie C2C of nog meer samenwerkende bedrijven.

Ondergrond

Onder de term ondergrond (voorheen 'bodem') verstaan we alles beneden het maaiveld. We willen het gebruik van de Thoolse ondergrond mogelijk maken voor maatschappelijke doeleinden: bouwactiviteiten, winning van energie, gebruik van (zoet) grondwater en het telen van zoete en zilte gewassen. Onder de voorwaarde dat het gebruik duurzaam is.

Millennium(gemeente)

Op 20 september 2007 heeft de gemeenteraad de gemeente Tholen unaniem ingestemd met een verklaring van Tholen tot Millenniumgemeente. Bij de tussentijdse evaluatie in 2012 is bekeken in hoeverre de motieven van destijds nog steeds actueel zijn. Geconcludeerd is dat, naast de voortdurende actualiteit, het project Millenniumgemeente een bijdrage heeft geleverd aan de millenniumdoelen en dat sprake is van een grotere betrokkenheid van de Thoolse bevolking bij de projecten in de derde wereld. Besloten is het project verder voort te zetten. Het blijft echter nog even de vraag of en hoe de Millenniumcampagne vanaf 2015 zich verder gaat ontwikkelen. De gemeente wil vanuit duurzaamheid een verdere invulling van de millenniumdoelen 7 en 8 blijven nastreven.

6.5.2. Doelstellingen

- Ontwikkelingen binnen recreatie zoveel als mogelijk op duurzame wijze vorm geven.

- Het verlies aan biodiversiteit wordt gestopt of anders aanzienlijk vermindert door het jaarlijks uitvoeren van o.a. minimaal 1 natuur- en milieu-activiteit.
- Binnen het thema afval krijgt de Cradle 2 Cradle-gedachte (afval bestaat niet) verder vorm en wordt minstens 1 project uitgevoerd.
- Het beschermen van de natuurlijke en cultuurhistorische kwaliteit van de ondergrond.
- De gemeente blijft de millenniumdoelen nastreven, met name doelen 7 en 8:
 - er leven meer mensen in een duurzaam leefmilieu
 - er is eerlijke handel, schuldverlichting en zorg.

6.5.3. Beleidsuitspraken

Recreatie & toerisme

Qua toerisme kan de gemeente nog verbeteren op duurzaamheid in bedrijven. Het vermarkten van hoge kwaliteit, schone en duurzame zwembzones, stranden en jachthavens kan beter. Hoewel dit voornamelijk een taak van het bedrijfsleven is, stimuleert de gemeente deze verbetering door partijen bijeen te brengen. Uit het DNA van Tholen blijkt dat Thoolse bedrijven innovatief en duurzaam ondernemen en dat tussen bedrijven onderling wordt goed samengewerkt. De gemeente blijft dit stimuleren.

Duurzaam landschap en biodiversiteit

Tholen is zuinig op de natuur: naast genieten staat behoud en bescherming. We willen waardevolle gebieden aanwijzen voor landschapontwikkeling. Aan de andere kant willen we het landschap beter ontsluiten en toegankelijk maken, aantrekkelijk om er te vertoeven. Dat betekent winst voor het

landschap zelf, voor onze recreatieve en toeristische mogelijkheden en dus voor eigen inwoners en bezoekers.

Er is ook het besef dat natuur en landschap voortdurend onder druk staan door ontwikkelingen als woningbouw, bedrijvigheid en andere activiteiten waarbij 'verstening' op de loer ligt. Het beleid is gericht op landschappelijke inpassing van bebouwing waar dat nodig en gewenst is. We willen daarom een toetsingskader ontwikkelen, waarin die afweging beter tot zijn recht komt. Dat kan onder andere op het niveau van bestemmingsplannen of beeldkwaliteitplannen.

Afval/Cradle 2 Cradle

Afval is business. Het meeste van wat wij dagelijks weggooien kan namelijk opnieuw gebruikt worden. De gemeente onderzoekt welke mogelijkheden er nog zijn naast bestaande inzamelstructuren en wil lokale initiatieven voor bijvoorbeeld een 'repair café' stimuleren.

De gemeente stimuleert de verdere mogelijkheden voor een verdergaande invulling van C2C. Zo wil de gemeente in 2025 minstens 1 project volledig C2C hebben uitgevoerd.

Ook onderzoekt de gemeente de mogelijkheden die circulaire economie biedt. Circulaire economie betekent een fundamentele verandering ten opzichte van de lineaire economie en houdt in een verandering van 'take-make-dispose' naar 'take-make-use-retake -make-use...'. De gemeente heeft in 2025 alleen nog afval dat nuttig kan worden hergebruikt.

Ondergrond

De gemeente bepaalt dat in haar nieuwe bodembeleidsplan de kansen voor de ondergrond. De in 2013 opgestelde oriënterende nota van de Oosterschelderegio wordt hiervoor als uitgangspunt gebruikt. De gemeente kan hiermee goed afgewogen en dus duurzame keuzes maken tussen de vele (ruimtelijke) claims die op de ondergrond worden gelegd.

De gemeente spreekt zich kritisch uit over de winning van schaliegas en verklaart de gemeente Tholen schaliegasvrij.

Millennium(gemeente)

De gemeente wacht de ontwikkelingen rondom de campagne van Millenniumgemeenten vanaf 2015 af. Wel blijft zij zich inzetten voor de doelen 7 en 8.

6.5.4. Actiepunten

Recreatie & toerisme

38. De gemeente stimuleert een verdere verduurzaming van recreatieve en toeristische bedrijven.

Duurzaam landschap en biodiversiteit

39. Gebieden die landschappelijk waardevol zijn of deel uitmaken van het cultuurhistorisch erfgoed aanwijzen voor behoud, bescherming en (her)ontwikkeling (bijv. Bloemdijken).
40. Landschapsontwikkeling, natuurbehoud/-herstel en het vergroten van de biodiversiteit koppelen aan recreatief medegebruik.
41. Een toetsingskader ontwikkelen waarmee de landschappelijke belangen kunnen worden afgewogen tegen andere belangen.

42. Jaarlijks voert de gemeente vanuit NME een natuur- en milieuactiviteit uit waarmee het verlies aan biodiversiteit wordt gestopt of aanzienlijk vermindert.

Afval/Cradle 2 Cradle

43. Stimuleren dat op het gebied van grondstoffen, productie en afval hergebruik volgens het Cradle to Cradle principe meer gemeengoed wordt. Hiertoe wordt minimaal 1 project uitgedacht en uitgevoerd.
44. De gemeente onderzoekt de mogelijkheden voor toepassing en invulling van een Circulaire Economie.

Ondergrond

45. De gemeente stelt een bodembeleidsplan op waarin ambities voor de ondergrond voor de komende jaren worden bepaald.
46. De Nota Bodembeheer wordt geëvalueerd in 2017 en 2022 (5 jaar en 10 jaar na inwerkingtreding).
47. De gemeente spreekt zich kritisch uit over schaliegas en verklaart zich schaliegasvrij.

Millennium(gemeente)

48. Stimulering van duurzame initiatieven ter invulling van doel 7 en 8 blijft onverminderd van kracht.

7. Planning en financiering - hoe bekostigen we dat?

Het plan...en nu? Cruciaal voor het realiseren van dit plan zijn de capaciteit, planning en financiering.

De gemeente heeft beperkte financiële en personele capaciteit. De kunst is om deze zó in te zetten dat een vliegwieleffect ontstaat. Beschikbare middelen worden dan aangewend om elders méér financiële middelen los te weken of om budgetneutrale oplossingen uit te werken die duurzame ontwikkeling bevorderen. Te denken valt aan:

- *Uitbesteden;*
- *Subsidies;*
- *Sponsoring;*
- *'Fondsvorming'.*

In de periode 2008-2012 heeft Tholen Rijksgelden ontvangen ter stimulering van lokale klimaatinitiatieven (SLOK). Inmiddels is de uitvoeringsperiode voorbij en resteert er een bedrag van bijna € 65.000,-. De gemeente Tholen wil het nog resterende budget inzetten voor de uitvoering van dit duurzaamheidsbeleid. Dat betekent dat gedurende de 12 uitvoeringsjaren van deze nota jaarlijks een bedrag van € 5.000,- per jaar beschikbaar zal zijn voor de uitvoering van de verschillende deelprogramma's. Dit is niet ruim, maar met enige armslag is het realiseren van duurzaamheid haalbaar. Uiteraard

blijven we ook andere mogelijkheden onderzoeken voor (co-)financiering van de verschillende ambities en projecten.

De huidige personele inzet voor duurzaamheid gaat organisatiebreed. Deze huidige formatie is voldoende om de nota uit te kunnen voeren. Dit betekent echter ook dat een keuze voor een lagere personele inzet consequenties heeft voor de uitvoering.

Tenslotte nog de planning. Het voorliggende beleidsplan is een plan dat gelijk loopt met de Toekomstvisie, dus een blik vooruit werpt tot 2025. De in de nota genoemde actiepunten zijn uiteraard een eerste opsomming, niet de enige actiepunten die uit dit plan voortkomen. Dit betekent dat regelmatig een plan voor één of meerdere jaren opgesteld zal worden welke activiteiten in welke periode uitgevoerd zullen worden. Het voorstel is jaarlijks een plan hiervoor te maken; een jaarlijks duurzaamheidsprogramma dus. Dit zal jaarlijks ter vaststelling aan het college van burgemeester en wethouders worden voorgelegd.

Het voorliggende beleidsplan heeft een looptijd tot 2025, dus ruim 10 jaar. Naast een jaarlijks programma is een evaluatie van het volledige plan noodzakelijk. Het voorstel is het beleidsplan in ieder geval na 5 jaar te evalueren. Eventuele noodzakelijke beleidsaanpassingen kunnen dan in ieder geval worden doorgevoerd.